

SPOONFACE STEINBERG

BONTE HOND – LEE HALL – VERTALING JIBBE WILLEMS

OKTOBER 2009

SPOONFACE –

[*Maria Callas, Casta Diva* uit *Norma van Bellini.*]

Toen het nog vroeger was –
en ze de liedjes en de opera's en die dingen schreven,
toen was het nog belangrijk hoe je dood ging. –
Toen de zangeressen zingden en tekeer gingen –
als gekleurde vogels zongen en bezweken en die dingen
als zij dan helemaal trillerig en schitterend was
en iedereen zijn adem inhoudde –
en zij daar stond, in dat bijzondere licht,
met haar tieten en van die dingen –
dan moest iedereen naar haar kijken
en ze moesten huilen
en hun hart brak een beetje
vanwege die arme vrouw –
die arme arme vrouw die zo mooi dood kan gaan.

En als ik later groot kon zijn
dan wou ik ook zo'n droevige zangeres zijn
en het doodgaan zingen,
en iedereen zou klappen
en voor me juichen –
En de mensen die het zingen zouden horen
zouden een klein stukje schoonheid krijgen. –
En dat is heel belangrijk –
om het stukje schoonheid te krijgen
van wat in de muziek zit –
want dat is wat ik heb begrepen; –
ook al is het prachtige zingen droevig –
je wordt er ook gelukkig van –
De droevigste dingen vullen je op –
voller dan hoe je je voorstellen kan
voller dan hoe gelukigheid je vullen kan –
en al dat soort droevigheid is prachtigheid –
net zo prachtig als het zingen –
net zo prachtig als het doodgaan –
en dan gaat het iets betekenen –
En ik zou het doodgaan zingen
en de mensen zouden van me houden –

En ik zou het doodgaan zingen
en daar komen de engelen om me mee te nemen –
En ik zou het doodgaan zingen
en er zou een prachtig stukje schoonheid in de wereld zijn –
En ik zou het doodgaan zingen
en zo vrij als een vogeltje
naar boven naar de hemel zweven.

[*Maria Callas, Casta Diva uit Norma van Bellini.*]

Ik had nooit eerder zo'n zingen gehoord
behalve dan toen dokter Bernstein die cd's¹ mee had genomen –
ook al houden de andere kinderen
van zo'n muziek als Nick en Simon en zo –
één meisje heeft zo'n cd van Nick en Simon
en Nick en Simon heeft haar zelfs zo'n foto gestuurd
met dat ze haar een kus toe wuiven
en het enige dat ze ooit maar doet is die cd draaien
en die kan ze niet eens horen omdat ze in een coma is
en toen heeft Nick en Simon een cd'tje voor haar gebrand
waarop zo stond van 'Hallo ik ben Nick, en dit is Simon'
en toen werd ze nog steeds niet wakker –
en ik zei vind je het gek met zo'n stom cd'tje –
maar ik draai de echte muziek –
die zo droevig is –
en die over het doodgaan gaat –
en daar word ik zo helder van.

Ik was nooit niet goed vanaf dat ik geboren werd –
en daarom dat ik niet netjes schrijf
en dat ik niet praat zoals het hoort
en dat ik achterlijk ben
en dat ik een bijzonder kind ben –
maar waarvoor dat is, dat is één groot raadsel
voor waar ze geen antwoord op hebben –
maar mijn moeder zei dat toen wanneer ik geboren werd
het een hele donkere nacht was
en dat er regen was en donderslag
en pijpenstelen en dat honden weer –
en de wind moest overal om huilen –
en alles was best vreselijk –
maar ik maakte me geen zorgen want ik was nog maar klein
en ik lag in het ziekenhuis en mijn moeder gaf me een kus
en toen keek ze naar mijn gezicht
en toen zag ze dat die bolletje rond was –
en iedereen kwam erbij om naar mijn gezicht te kijken –

¹ Oorspronkelijk; tapes. Maar welk kind weet nog wat cassettebandjes zijn?

en ze moesten lachen en ze zeiden dat ik een lepelsmoet had –
want omdat ze zagen dat mijn hoofd zo rond was
als de bolle kant van een lepel
en als je in de bolle kant van een lepel kijkt
dan zie je zo'n hoofd zoals die van mij –
en vanaf toen heet ik Lepelsmoet Steinberg
want mijn achterste naam is Steinberg –
maar dat wist ik toen natuurlijk niet
want ik was nog maar een baby'tje
en de zon en de maan en alle sterren krielden in mijn binnen-in-ste
en de wereld was zo levendig als alle kleuren samen
en zo schitterend als het felste licht²
en ik was maar een baby'tje –
en als je nog een baby bent
dan is je hoofd nog zacht en zo –
en daar kan je achterlijk van worden.

Soms, als het 's nachts heel laat is –
als ze denken dat ik slaap,
zegt mamma tegen pap dat het misschien zijn fout is
dat ik niet goed ben –
want vanwege die keer dat pap thuis kwam
nadat hij met het slippertje uit was geweest
toen ben ik wel uit de stoel gevallen; –
Pappa kwam veel te laat thuis voor het avondeten
en ik was op de stoel aan het zitten
en mam zei dat pappa met iemand op stap was geweest –
en hij zegt dat hij op kantoor was om de vergadering te doen –
en mamma zegt dat ze naar kantoor had gebeld
en dat hij na de vergadering weg was gegaan met het sletje –
en dat dat een van zijn studenten was –
en van het één komt het ander –
en dat deed de deur dicht! –
Toen was er allemaal gehuil en geschreeuw
en pappa werd helemaal rood
en mam zei dat de studente nog maar een kind was
en dat ze dikke tieten had
en toen viel ik –
het was als wanneer je je hoofd stoot maar dan erger –
en alles werd wit zoals met de bliksem –
en dat was heel erg omdat mijn hoofd zo zacht was –
en toen begonnen ze om mij te huilen
terwijl ik zo stil als een wurmpje was –
en pappa beloofde dat hij nooit meer een slippertje zou nemen
als mamma liever voor hem zou zijn
en mam zei dat ze liever zou zijn

² Ziekenhuislicht.

en toen kwam alles weer goed –
behalve dus dan dat ik achterlijk werd –
maar ik ben er niet zo zeker van of dat ermee te maken heeft of niet –
misschien wel –
misschien ook niet –
ik denk dat ik al achterlijk was voordat ik viel –
voordat pap thuis kwam en alles –
ik denk dat ik altijd al achterlijk was
sinds dat ik geboren werd
toen er al die donderslag en bliksem en zo was
en ik denk dat mijn hersen al bijzonder is
vanaf dat ik geboren werd.

Ik denk dat ik een bijzondere hersen heb
die anders dan anders werkt of zo –
maar niemand weet dat zeker –
de specialisten niet met hun computers
de dokters niet die in je oren porren en in je hersen kijken
en alle mensen die me vragen stellen niet
en alle vragenstellers niet
en niemand niet –
niemand weet het zeker –
ze zeggen allemaal niemand kan het weten
kan het ooit zeker zeker weten –
en dat zegt pap ook –
hij zegt dat er maar één ding zeker is –
en dat is dat niets zeker is –
wat waar is, denk ik –
want hij is hoogleraar van de filosofie –
het punt is dat zelfs nu ik ouder ben
ik nog steeds niet goed kan lezen
of netjes kan schrijven
en ik ben heel slecht in spelletjes
en ik kan nog steeds niet naar een echte school
want dat mag ik niet vanwege mijn hersen –
maar toch ben ik een heel bijzonder meisje –
dat zegt mevrouw Spud –
mevrouw Spud maakt bij ons schoon –
en zij zegt dat ik een van de meest bijzondere meisjes ben
die ze ooit heeft ontmoet
en als ze komt neemt ze altijd iets lekkers voor me mee
wat heel aardig is van haar
omdat ze zelf al zoveel problemen heeft –
zij zegt dat iedereen anders is
en dat dat maar goed is ook
dat we daar maar blij mee moeten zijn –
want ieder mens is een bijzonder mens
en verschil moet er wezen

want als er geen verschil zou wezen
zou iedereen hetzelfde wezen –
en mevrouw Spud zegt
dat ik me geen zorgen moet maken over mijn hersen
want als je anders bent dan anderen dan ben je wie je bent –
dus ik geloof niet dat het komt doordat ik op mijn hoofd gevallen ben –
ik geloof niet dat ik beschadigd ben –
of dat het pappa's fout is vanwege het sletje
of mamma's fout omdat ze niet op me lette –
ik geloof dat het voorbestemd was dat ik achterlijk ben –
ik geloof dat het allemaal past binnen het grote geheel –
en dat god er was toen ik geboren werd
en dat hij me op mijn hoofd heeft getikt –
hij kwam naar beneden en gaf een tikje op mijn zachte plek
en zo heeft hij mij gemaakt.

[*Maria Callas, Mon coeur s'ouvre à ta voixⁱⁱ, uit Samson et Dalila van Saint-Saëns.*]

Op een dag begon ik de sommen te doen.
Dat was toen pap thuis kwam van de universiteit
en hij ging de cijfers voor de studenten berekenen
met een rekenmachine.
Hij was bezig met berekenen en noemde twee getallen
en ik zei 42 –
want dat was het antwoord op die twee getallen –
en hij ging van –
god nog an toe –
en hij noemde nog twee getallen en ik zei 147 –
dat was een ander antwoord –
en hij deed er meer en meer –
en sommige antwoorden moest hij op de rekenmachine doen –
en toen begon hij mamma te roepen –
en zij kwam eraan rennen alsof er iets ergs gebeurd was –
maar ik was het maar, met de getallen,
en ik deed er meer en nog meer –
en mamma kuste me en huilde en alles –
en pappa ging maar door en door en hij moest lachen –
en mam zei hou op hou op –
en ik vroeg waarom ze zo moest huilen –
en zij zei dat het vanwege de sommen was
en dat ze geen flauw idee hadden dat ik zo goed was met getallen –
maar nu was ik er goed in –
ik was een genie –
en dat kwam allemaal door mijn hersen.

En toen moest ik ze voor een dokter doen, en de dokter zei –
als Lepelsmoet de sommen kan, dan kan ze ook de datums –

en toen deed ik er een paar –
zo doe ik het; –
op welke dag valt 26 mei 2018? –
zaterdag –
ongelofelijk, echt niet te geloven –
en zo doe ik de datums
en zodra ik het antwoord gaf moesten zij het opzoeken in een boek
en daar stond het –
en zij vragen hoe weet je al die getallen?
en ik zeg ik weet het niet –
en hoe weet je al die datums –
en ik zeg weer ik weet het niet –
het ligt gewoon net zo voor de hand als kleuren –
en zo komt het –
mevrouw Spud zegt, zo komt het dat we allemaal anders zijn –
voor mij zijn de getallen logisch en voor haar zijn andere zaken logisch –
hoe je de wc moet schoonmaken en zo –
maar het betekent in ieder geval dat we allemaal anders zijn.

Hoe dan ook, dit komt allemaal doordat ik autistisch ben –
en dat vergt nogal veel energie van mijn ouders
wat dan ook de reden is waarvoor ze uit elkaar zijn gegaan –
om te beginnen was mamma best verdrietig –
wanneer pappa naar zijn werk ging zat zij in de boeken en van die dingen
omdat ze net zoals pappa een proefschrift aan het maken was –
alleen was hij sneller klaar
want vanwege dat vrouwen de baby's moeten baren
die mannen niet kunnen krijgen
dus ging háár proefschrift veel langzamer –
en elke keer als ze er nét aan wou beginnen
kwam ik de kamer binnen en moest ze ophouden
en omdat het niet eerlijk was tegenover mij
om met het proefschrift bezig te zijn –
en omdat pap in de commissies zat –
moest mam de wodka drinken –
meestal zat ze in de boeken de wodka te drinken –
als pap dan thuis kwam dan zei ze dat hij geen aandacht voor haar had –
en misschien had hij dat ook niet.

En op een dag zei pap dat hij iemand had ontmoet
die met een ander proefschrift bezig was dan mam
en dat ze heel aardig was
en dat hij weg zou gaan om een beetje met haar samen te gaan wonen –
en mam zei dat ze blij was van hem af te zijn –
dat ik dan wel achterlijk was en zo –
maar dat dat nog altijd beter was dan naar zijn stomme kop te kijken –
en daar ging pap, een tijdje weg
behalve dat hij af en toe een paar minuten terug kwam

op zaterdag.

Daarna had mam steeds meer wodka nodig –
en ze kwam steeds bij me staan
en dan zei ze 'mijn arme kleine engel, mijn arme kleine engel' –
en dan dronk ze de wodka –
en toen kreeg ze pillen van de dokter
en moest ze met de wodka stoppen –
alleen een keer nam ze de pillen tegelijk met de wodka
en viel ze in slaap op de trap
en ik legde een lekkere deken over haar heen
zodat niemand over haar zou struikelen –
maar niemand struikelde want alleen ik was er –
tot mevrouw Spud de volgende dag kwam
en alles opruimde waar mamma over d'r nek was gegaan.

[*Maria Callas, Teneste la promessaⁱⁱⁱ, uit La Traviata, van Verdi*]

De eerste keer dat ik me raar begon te voelen
had ik al mijn haar nog –
in het begin viel het ook bijna niet op –
ik bedoel, er was bijna niets mis behalve dat ik een beetje moe was –
Maar toen werd mam heel ongerust
omdat ik dun en dunner werd
tot ik op een dag door het afvoerputje zou verdwijnen.
En ik zag er ook heel pips uit –
maar omdat ik achterlijk ben
ben ik er niet zo goed in om te zeggen wat eraan scheelt –
Dus ze bracht me linea recta naar de dokter
voor ik helemaal zou verdwijnen –
en de dokter keek zo naar me ... en hij zei –
'O jeetje, Lepelsmoet moet meteen naar het ziekenhuis –
dus ging ik daarheen –
en dat vond ik geen probleem
want ik was daar al eerder geweest om de sommen te doen –
ze waren daar allemaal erg aardig voor me
de dokters hielden mijn hand en zo vast
en ze glimlachten allemaal
en dat kan alleen betekenen dat er iets mis is –
mam zag er helemaal grauwig uit
en ze zeiden dat ze me in een buis moesten stoppen
en dat was best verschrikkelijk want ik ben nog maar klein –
ik wilde die buis helemaal niet in maar ze zeiden dat het moest
want vanwege dat ik zo dun was –
en in die buis konden ze uitzoeken wat er aan de hand was –
dus ik ging de buis in
en mamma keek toe en zwaaide van dag dag –
en toen barstten al die computers en zo los –

die begonnen te ratelen en te zoemen
en er waren iets van stralen of iets –
het leek alsof ik in een ruimteveer zat
alleen ging dat ding nergens heen
behalve in het ziekenhuis
ook al duurde het eeuwen –
ik bleef wachten
en alle computers maakten andere berekeningen
en alle informatie en zo ging maar overal heen –
en toen was het tijd om eruit te komen
en toen ik eruit kwam stond mamma daar en de dokter
en ze zeiden hallo en ik mocht eruit –
de dokter zei dat hij de schakelaars na moest kijken
en dat wij maar even in een kamer moesten wachten
en daar kon mamma huilen en ik mocht met de Lego spelen –
in die kamer kreeg ik een cola
en mamma zei dat het zo onverwachts was
dat we meteen naar het ziekenhuis moesten
waar ik in een buis moest –
toen kwam de dokter terug
en hij zei dat er een antwoord uit de machines was gekomen
en het antwoord was –
dat ik dood ging gaan.

[*Maria Callas, Addio, del passato^{iv}, uit La Traviata, van Verdi*]

Mamma keek erg bedroefd
en zei dat de dokters aftandse computers moesten hebben
en dat ze me weer in de buis moesten stoppen –
maar ze zeiden dat de computers splinternieuw waren
en dat ze heel duur waren
en dat de uitkomst onweerlegbaar was –
en dat was nog steeds dat ik dood ging gaan
maar ze zeiden dat er wel hoop was –
omdat er altijd hoop is –
en hoe en ook³,
het zou nog wel even duren voor ik dood ging gaan
dus gingen we naar huis om wat te eten –
en toen we in de auto naar huis reden was er regen en wind en alles
en we kwamen langs zo'n ongeluk met een man op een motor
die zijn hoofd eraf was geknald –
en mam zei dat zelfs als het onvermijdelijk was dat ik dood ging gaan
dat er altijd nog hoop was
omdat er miljoenen mensen waren die elke dag door god werden gered –
ook al was die arme man over de weg uitgesmeerd –
dus het was het best om er maar niet al te veel over in te zitten –

³ Lees als 'en hoe *dan* ook', in de betekenis van 'bovendien'.

dus ik zei dat ik nergens over in zat en toen aten we fishsticks.

Daarna moest mamma pappa bellen –
die bij de studente was –
in een klein appartement en alles –
en ze belde en de studente nam op
en ze zei dat ze mam nog steeds wilde ontmoeten
en van even goede vrienden en zo
maar mamma zei dat ze pap direct moest spreken –
meestal schreeuwde ze tegen hem,
van 'wat heb ik verkeerd gedaan, wat heb ik verkeerd gedaan?'-
maar dit keer zei ze tegen de studente
om de hoorn meteen aan pap te geven –
en pap kwam aan de lijn
en ze zei dat er iets verschrikkelijk mis was met Lepelsmoet
en dat ze in een buis had gelegen
en dat ze met de Lego had gespeeld
en dat ze hadden gezegd dat ze dood ging gaan
en dat hij onmiddellijk moest komen –
en toen hing ze op –
en pappa kwam onmiddellijk
en zei dat dit wel het laatste was dat hij had verwacht –
vooral omdat we al zoveel zorgen hadden
en hij gaf me een kus en hij gaf mam een kus en zei –
wat ons toch allemaal overkomt –
eerst was ik niet goed geboren,
en ook al deed ik de sommen,
ik was niet goed in spelletjes en zo –
en toen was hij er vandoor gegaan met een studente
die te jong en zo voor hem was
en mamma woonde hier met mij zo heel alleen –
en nu ging ik ook nog dood.

Mamma zei dat het haar speet
en dat ze ergens diep van binnen nog steeds van pappa hield –
en het speet pap dat hij nog steeds van mamma hield
en iedereen hield van mij opnieuw en opnieuw –
en ze dachten dat ik al sliep
maar ik kon ze horen en ook alles dat ze zeiden –
dat het zo erg was voor iedereen en dat alles nu anders zou worden –
en ze kwamen op de drempel van mijn kamer staan
en ze keken naar het donker waarin ze dachten dat ik sliep –
ik lag in mijn bed en had de dekens om me heen geslagen
en ze staarden naar me,
en ze hielden elkaar met hun armen vast
en ze fluisterden dat ik zo'n arme ziel was –
maar ze wisten helemaal niet dat ik klaarwakker was
en dat ik ze kon zien door het spleetje in mijn ogen

zodat ik ze niet zou laten schrikken –
en terwijl ze naar me keken zag ik dat ze huilden –
en toen zei pappa dat ik daar zo diep lag te slapen
zo zonder zorgen –
maar dat was helemaal niet waar
want ik was al die tijd klaarwakker.

[*Maria Callas, Ebben? ne andrò lontana*^v, uit *La Wally, van Catalani*]

Na een tijdje kwam pap ons wat vaker opzoeken –
soms bleef hij in mamma's bed slapen en zo
zodat hij 's ochtends ook bij me kon zijn –
en het kind met het proefschrift had een nieuw vriendje
die best wel jong was en muziek speelde met een band
en ze zei dat pap echt te oud was om bij haar in te wonen
en pappa moest op zichzelf gaan wonen
behalve dan wanneer hij bij ons op bezoek was –
en als hij langs kwam, was hij liever dan ooit –
en mam was soms best gelukkig
maar 's nachts, als ze dacht dat ik haar niet kon horen, moest ze huilen –
ik bleef naar het ziekenhuis gaan
en ze bleven me maar testen
en ze bleven maar zeggen
"O jee, het ziet er niet goed uit" –
en mam bleef zich zorgen maken en zeggen dat ik sterk moest zijn –
tot ze op een dag zeiden:
"Lepelsmoet gaat dood,
behalve dan misschien dat we haar in een machine kunnen stoppen
waar ze dan wat stralen en zo krijgt
en misschien wordt ze daar beter van" –
maar ik kon er niet meteen in
want vanwege de wachtlijst
dus moest ik een paar dagen wachten en alles
en pap kwam elke avond en zo langs –
dan zei hij dat mamma met een vriend de stad in was
en dat hij op me zou passen –
maar dat deed hij helemaal niet want hij was beneden
en hij had de wodka van mamma gevonden –
ik voelde me nogal misselijk en wiebelig
want ik was zo mager als brandhout
dus ik ging meteen naar bed –
toen viel ik in slaap –
toen was er een enorm kabaal en kwam pap binnen
en hij rook heel vreemd –
en hij begon meteen op mijn zenuwen te werken –
hij kwam zo dichtbij dat hij *in* mijn zenuwen kon kruipen
wat afschuwelijk was –
en zijn ogen waren een beetje dik en wazig –

en hij had een van de glazen van beneden
en de wodka dat mam in de vriezer bewaarde –
en hij nam een enorme slok en liep paars aan-
en ik keek alleen maar zo naar hem –
en ik wou dat mam thuis kwam –
en toen greep hij mijn arm en best stevig ook –
hij greep me zo heel stevig vast
en ik keek naar hem op en was bang voor wat hij zou doen –
en ik dacht dat ik flauw ging vallen omdat het zo knelde –
en hij begon zo heen en weer te schommelen –
en hij zei dat van iedereen op aarde ik het ergste had geleden
en dat dat allemaal zijn fout was –
dat hij niet wist waar hij mee bezig was –
dat hij nog zo jong was
en hij was maar een arme filosoof
omdat hij niets anders kon verzinnen om te doen –
en dat hij van mam hield
ook al hadden ze zo jong zo'n baby zoals ik gekregen
nog voor ze een stabiele thuissituatie hadden –
maar daarna zei hij dat hij van me hield
en dat hij niet wist waar hij mee bezig was
behalve dan dat hij overal spijt van had –
en vooral spijt van zijn hele leven –
maar aan de andere kant was ik wel Lepelsmoet uit zijn eigen zaad
en dat ik het meest geliefde kind was in de hele wereld –
en ook al begreep ik er geen barst van
ik was nog steeds het meest geliefde kind in de hele wereld –
en zo ging hij uren door –
tot zijn greep opeens verslapte
en hij achterover viel en op de vloer plofte –
ik moest naar de wc, maar ik zei niets
voor het geval hij me weer vast zou pakken –
en ik zag hem zo op de vloer liggen
en zijn gezicht was felrood en hij schudde of zo –
hij beefde en hij hapte zo alsof hij geen lucht kreeg –
en hij huilde, maar zonder tranen, alleen dat beven –
toen hoorde ik de voordeur en mam kwam in haar jas de trap op
en ze zag pap op de vloer liggen schokken
ze liet hem daar gewoon liggen en tilde mij uit bed
en ze drukte me tussen haar boezems
ze duwde me daar een hele tijd tegenaan
en kuste het topje van mijn hoofd –
daarna nam ze me mee naar haar kamer –
en ze zei dat pap overgeweldigd was
en dat hij Kierkegaard^{vi} aan het lezen was
en dat was jammer voor hem –
en de volgende dag lag ik in mamma's bed en pap in de mijne.

Ze zei dat ik me niet ongerust moest maken over pappa
dat het hem heel erg speet dat hij me zo stevig vast had gepakt
en dat het allemaal door de wodka kwam –
en hij beloofde dat hij nooit meer zou schudden.

[*Maria Callas, O mio babbino caro*^{vii}, uit Gianni Schicci, van Puccini]

Ik hou van de prachtige vrouwen die de opera's doen
en hoe ze zingen en hoe hun stem zo fladdert –
want van alle dingen zijn de droevige dingen het beste –
omdat dat is waarvoor god alle zielige dingen heeft gemaakt
voor om ons menselijk te maken
en dat is wat dokter Bernstein⁴ in het ziekenhuis zei –
toen ik daar weer heen moest –
hij was best oud en zo
en hij zij dat ik heel flink⁵ was
en dat ik ook heel flink móest zijn
omdat zijn moeder toen ze klein was
ook heel flink was geweest,
ook al zat ze dan in een concentratie-camping.

Concentratie-campings waren van die plekken
waar ze Joodse mensen heen brachten om ze te verbranden –
dat zei de dokter –
hij zei dat daar massa's mensen waren
en dat ze allemaal op één stapelbed en zo moesten slapen –
en dat de nazi's ze doodschoten en dat ze stierven van de honger
en dat het verschrikkelijk was voor zijn arme moeder
omdat ze nog maar klein was –
in de hele geschiedenis van de hele wereld
is er nooit zoiets afschuwelijks geweest als de concentratie-campings,
maar wat er dus gebeurde met die arme zielige mensen daar
was dat ze lieten zien dat ze de hoop nooit opgaven –
en wat er ook voor verschrikkelijks met die mensen gebeurde
niemand kon ze tegenhouden mens te zijn –
sommige kinderen daar waren dunner dan ik nu met de kanker,
en het enige dat er mis met hun was, was dat ze niets aten –
alleen maar soep waar niet eens groente in zat –
en ze stonden daar maar
terwijl hun moeders en vaders in mekaar werden geslagen –
bijvoorbeeld er was een klein meisje met haar moeder
en toen kwam er een soldaat en die sloeg haar moeder op haar hoofd
en die schoot haar moeder neer en toen ging ze dood

⁴ Ik vermoed dat Bernstein haar psycholoog/begeleider is. Hij is er nooit bij als ze medische handelingen uitvoeren, maar wel om er later over te praten.

⁵ Of; moedig. Maar 'flink' is ook wel zo'n woord dat volwassenen in zo'n situatie gebruiken. Daarbij vind ik het contrast tussen 'flink' en 'concentratie-camping' mooi. Of, wrang.

en dat arme meisje moest daar maar blijven staan –
en dat meisje was de moeder van de dokter –
en zo waren er miljoenen en miljoenen mensen net zo –
dus als je dat met mij vergelijkt is dat veel erger –
en ik had medelijden met de dokter toen hij me dit allemaal vertelde
omdat hij een stukje traan in zijn ooghoek had –
en hij vertelde me dit allemaal niet om me bang te maken hoor –
hij vertelde het om me te helpen,
omdat de moraal van het verhaal was
dat de kinderen het moedigst waren van wie dan ook

(door de tekst; Maria Callas; Casta Diva en Mon coeur s'ouvre à ta voix)

en alle kinderen speelden allemaal spelletjes midden in de modder –
midden in de concentratie-camping speelden ze –
en dat was de kracht van de menselijke geest –
precies daar waar hun moeders en vaders vergast werden –
en ze konden hun moeders en zo vermoorden
maar ze konden nooit vermoorden
wat er in het hart van de kinderen zat –
dat was de moraal –
dat het niet uitmaakt hoe erg het voor ons is als we dood gaan,
het is nog altijd een schitterend wonder dat we leven –
dat zei de dokter –
en hij vertelde me dat de soldaten toen kwamen
om de arme kinderen naar de ovens te brengen
en ze dachten allemaal dat ze onder de douche gingen
maar eigenlijk wist iedereen dat ze vergast zouden worden –
want ze hadden de rook van de brandende lijken gezien –
en de kinderen moesten buiten wachten
en ze schreven allemaal iets op de muur –
op de muren van de gaskamer waar ze gebakken gingen worden.
En sommige kinderen schreven een gedicht –
en andere kinderen maakten een tekening –
en zelfs nu nog kan je de tekeningen van vlinders op de muren zien –
kleine vlinders die naar god toe fladderen –
prachtige vlinders met tere vleugels die langs hun gezicht streken –
als een kusje om het goed te maken voor ze wegvlogen,
voorzichtige vlindertjes tussen al de dood en de modder en de alles –
en op die dag dat hij me dit vertelde moest ik huilen
om de vlinders en de kinderen –
en om al hun zielige gezichtjes die naar boven naar de hemel zweefden.

En de dokter vertelde dat zijn oma, voordat ze naar die plek ging,
een operazangeres was geweest –
en toentertijd hield iedereen van de opera –
niet zoals nu waar iedereen van Nick en Simon houdt –
en als ze de lichten uit deden –

in het stapelbed dachten alle arme vrouwen dan aan hun mannen
die ze nooit meer zouden zien –
dan vroegen ze of oma Bernstein wilde zingen –
en in het droevige donker zong zij dan –
ze zong voor alle arme magere vrouwen –
ze zong alle liedjes die ze uit de opera kende –
ze zong voor alle arme mensen in het stapelbed –
en voor alle arme mensen die dood waren gegaan –
ze zong voor de kinderen van de mensen die nog moesten komen –
en het was voor iedereen van levensbelang
dat er zulke liedjes werden gezongen –
en toen draaide ik mijn cd en in het hart van de muziek
kon ik die arme oma in haar stapelbed horen zingen –
en die arme kinderen die hun tekeningen op de muur schreven –
en zelfs op de donkerste plek was er iemand
die zo'n mooi lied had om te zingen.

[*Maria Callas, O mio babbino caro, uit Gianni Schicchi*]

Toen ik eindelijk de machine in mocht was ik nogal van streek
omdat ik dood ging gaan
maar toen zei mam dat ik me niet druk moest maken
want de machine zou me bestralen en dan zou alles goed komen –
maar ik wist dat er een kans was
dat ik misschien niet goed gestraald zou worden –
maar ik zei niets –
dus ging ik erin en werd gestraald –
drie weken lang ging ik er iedere dag in
tot ze zeiden dat het nu wel genoeg was
want ze wilden me niet teveel bestralen
omdat ze bang waren dat ze me zouden beschadigen –
ze gaven me röntgen –
dat zijn speciale stralen die de kanker te pakken nemen en dan genezen –
ze stopten me in de machine
en straalden de röntgen rechtstreeks bij me naar binnen –
en ik voelde me zo klein,
alsof ik door de hele geschiedenis van de tijd reisde
naar een plek waar alles anders was –
en op die plek was iedereen aan het lachen en gelukkig
en er waren geen ziekenhuizen of concentratie-campings meer
en iedereen kreeg roomijs en keek tv
en er waren operamensen en alles –
en opeens dacht ik dat ik misschien dood was gegaan in de bestraler
en dat als ik mijn ogen zou openen, ik in de hemel zou zijn –
maar toen kwam ik eruit en was ik helemaal niet dood gegaan
en ik was nog steeds in het ziekenhuis
en mam was er en dokter Bernstein
en toen wist ik weer dat dit het ziekenhuis was

en dat er concentratie-campings bestonden
en dat ik nog steeds dood ging gaan
en toen vroeg iedereen hoe het met me ging –
en ik zei best goed –
en ze zeiden wat een flinke meid ik in de bestraler was geweest
en dat ik een bijzonder cadeautje verdiende –
en dat dat een speciaal soort hele kleine CD-speler was
die hadden de verpleegsters voor me gekocht
omdat ze wisten dat ik van de opera hield –
maar ik mocht er niet naar luisteren in de machine
want vanwege dat 'ie dan zou storen –
na een paar dagen vertelden ze me
dat de bestraler eigenlijk helemaal niet een bestraler heette –
maar een liènaire⁶ versneller –
omdat 'ie heel erg snel ging –
om de kanker in te halen –
en ook al zat ik er uren in –
we haalden de kanker niet in –
sterker nog, de röntgen kwamen niet eens in de buurt –
en ze zeiden dat ik voor een tijdje naar huis moest.

Ik werd nog zieker dan ik al was –
echt heel erg licht en alles in mijn hoofd
en zowat meteen toen ik thuis was van het ziekenhuis
zeiden ze dat ik weer terug moest –
ze zeiden dat er dit keer geen machines en dingen zouden zijn –
maar ze zouden iets speciaals in mijn arm steken
waar ik ziek van zou worden
en waar ik diarree van zou krijgen
en waardoor al mijn haren uit zouden vallen –
dat kwam door de chemocaliën en zo
en ze zeiden dat als dat niet zou helpen, niets me zou helpen –
dus ging ik terug en kreeg ik de diarree –
en ze stopten het ding in mijn arm –
iets als een kraantje die uit een machine kwam
waar allemaal zakjes aan hingen waar de chemocaliën in zaten
en die stopten ze dus in mijn arm
en daar werd ik ziek van –
ik voelde me echt misselijk en ze gaven me een pil tegen het kotsen –
want het is nog best lastig om de diarree te hebben
en tegelijkertijd te moeten kotsen
omdat je niet weet wat je het eerst moet doen –
en dat noemen ze een bijwerking –
dus dat kwam er ook nog eens bij –
en ik zat in bed met dat ding in mijn arm en mijn nieuwe muziek
en ik poepte mezelf onder en mijn haar viel uit

⁶ Spreek uit lie-jee-nè-re, een verhaspeling van lineaire

en ik zag er heel raar uit –
en op een dag kwam pappa langs
en hij had een petje bij zich die ik op kon zetten
en op de voorkant stond een plaatje van die operazangers
en ook al was ik binnen, toch droeg ik die pet –
en elke dag werd ik zieker en zieker en ik zeg tegen god –
alsjeblieft god, waarom maak je me zo misselijk? –
maar ik kwam er niet achter –
want hij vertelde me niets –
toen werd ik nogal neerslachtig –
en vielen mijn wenkbrauwen uit.

Dokter Bernstein kwam langs om te vragen hoe het met me ging
en hij zei het moet vreselijk zijn om diarree te hebben –
maar ik zei dat dat wel meeviel,
en hoe en ook, toen Beethoven zijn muziek schreef had hij het ook –
hij had diarree en doofheid –
hij was bijna de hele tijd nogal ziek –
en de dokter vroeg hoe ik dat soort dingen wist
en ik zei dat heeft iemand die mijn CD's zag gezegd.

Daarna vertelde dokter Bernstein over een man, Job,
die een vreselijke tijd had doorgemaakt
maar hij had op zijn tanden gebeten en toen kwam alles goed.
Dokter Bernstein zei dat Job ook een Jood was,
net als Jezus en een heleboel beroemde mensen –
en dat de geschiedenis van de wereld een hoop lijden heeft gekend –
wat waar is –
en op een dag kwam hij langs
en hij haalde het kraantje uit mijn arm
en hij zei dat het goede nieuws was dat mijn haar weer aan zou groeien –
maar het slechte nieuws was dat ik nog steeds vol met kanker zat
en dat er niets aan te doen was –
alle chemocaliën en alle röntgen en alles was zinloos.

Toen ik weer naar huis ging lag ik veel in bed
en ik keek altijd door het raam naar alles –
ik had heel veel tijd voor mezelf
om over de dingen en die dingen na te denken.

Eerst –
toen mamma me thuis bracht
zei ze dat ik een moedig meisje was
vanwege dat ik kaal en alles was
en dat ik al snel weer haar zou hebben –
toen zei ze dat pappa er was
en dat hij elke dag dat ik nog leefde
op de bank beneden mocht slapen –

daarna lag ik in bed en kreeg ik medicijnen
en spul dat ze morfine noemen –
en ik kreeg extra kussens zodat ik uit het raam kon kijken –
en toen zei ze dat ze god haatte
en hoe kon hij die arme Lepelsmoet –
dat was ik –
zoiets aandoen –
en ik kon alles horen ook al lag ik in bed –
en pappa zei dat ze het wat filosofischer moest bekijken
en mam riep dat de filosofiërs op moesten rotten
en dat ze god haatte –
want het komt erop neer dat god een lul is –
dat is wat ik hoorde
en toen keek ik uit het raam en zag ik de wind.

[*Maria Callas, Voi la sapete, O mamma^{viii}, Cavalleria Rusticana, Mascagni*]

Toen we naar huis gingen had de dokter me een boek^{ix} gegeven –
maar ik kan niet lezen dus mamma moest het voorlezen –
en toen kwam ik van alles te weten –
bijvoorbeeld dat je naar god moest bidden –
dat je zo een goed voetje bij hem kon halen
en dat hij dan zelfs nadat je dood was gegaan voor je zou zorgen –
en volgens het boek zijn er verschillende manieren om te bidden –
zoals wanneer je 's ochtends rechtop gaat zitten en dingen mompelt^x –
dat is een manier waarop je kan bidden –
en je kan ook met zijn allen naar de synagoge gaan en het samen doen –
en dan is er nog een andere manier
dat een tijd geleden is uitgevonden door wat mensen in Polen –
dat is als alles wat je doet een gebed is –
en je moet alles wat je doet zo goed mogelijk doen
want dat is niet zomaar iets
alles is een gebed dat direct rechtstreeks naar god gaat –
als je glimlacht is dat een gebed –
als je praat is dat een gebed –
als je loopt is dat een gebed –
en als je je tanden poetst en wanneer je iemand een kus geeft –
en wat mamma's en pappa's doen wanneer ze naar bed gaan,
dat is een gebed –
en als je bid is dat een gebed –
en als je spuugt, als je op je duim zuigt,
als je lacht, als je danst, als je snurkt –
alles wat je doet is een gebed –
vooral wat je doet als je andere mensen ontmoet^{xi},
omdat alle mensen op de wereld in het rijk van god zijn –
en het maakt niet eens uit of ze Joods^{xii} zijn –
en ook alle dieren, alle vogels en bijen en vissen en zwanen en lama's
en biggetjes en wormen en bomen

en bussen en auto's en mensen en alles –
want toen de wereld werd gemaakt,
maakte god hem van magische vonken –
alles dat er is, is allemaal gemaakt van magische vonken –
en alle magische vonken gingen bij de dingen naar binnen –
diep van binnen en alles heeft een vonk –
alleen is het nogal lang geleden dat het gemaakt is
en nu zitten de vonken heel diep van binnen
en het hele punt van levend zijn –
het hele punt van leven is die vonk te vinden –
en als je iemand ontmoet en hallo zegt –
of je vertelt ze een mop of wanneer je zegt dat je van ze houdt
of als je iemand probeert te helpen
of je ziet iemand die bedroefd is
of gewond of misschien zijn ze al hun geld kwijt
of zijn ze mishandeld
of zijn ze alleen een beetje nurks of hongerig
of je vraagt hoe laat het is
of misschien hebben ze de trein gemist –
al die mensen,
het enige wat ze nodig hebben is hulp om de vonk te vinden –
en de mensen die dat hebben ontdekt –
de Chassidiem, lang geleden –
zagen de vonken tussen mensen die een praatje maakten
heen en weer springen –
als elektriciteit sprongen die vonken –
vonken die god daar gestopt had –
en die vonken zijn daar voor elkaar ingestopt
omdat god wilde dat we de vonken in elkaar zouden vinden –
en zodoende vonken te maken –
door te bidden dus –
en de oude mensen van lang geleden
zagen de vonken als mensen bij elkaar waren
en vanaf de plek waar ze verborgen zaten
sprongen de vonken zo de lucht het uitspannel in
en door de wolken de zon voorbij
en ze straalden over het hele heelal –
en wanneer er mensen zoenden waren er vonken
en wanneer mensen elkaar vasthielden waren er vonken
en als ze met de auto weg gingen en zwaaiden waren er vonken
en dat waren allemaal gebeden –
allemaal gebeden voor de kinderen
en voor de arme mensen met kanker –
en voor de koningen om nobel te zijn –
en voor de specialisten om deskundig te zijn –
en voor alle vaders en moeders en poetsvrouwen en melkboeren –
en als je er in slaagt de vonk te zien,
dan is er betekenis –

want wat betekenen de dingen? –
als je dood gaat gaan, wat betekent dat? –
alle bomen en de bosjes
en de hongersnoden en oorlogen
en rampen en zelfs potloden of balpennen –
wat betekenen al die dingen? –
en je vindt de betekenis als je de vonk vindt –
dat werkt net als elektriciteit –
je begint te gloeien als een gloeilamp
en je fonkelt als de vonken en dát is de betekenis –
niet zoals een antwoord of een uitkomst of zo iets –
het is gloeien –
je moet de vonken binnenin je vinden
en ze vrij laten.

Dat stond in het boek dat ik van de dokter had gekregen –
de dokter van wie de moeder het meisje was
van wie de moeder dood was geschoten –
en het betekende dat de betekenis
waarvan iedereen dacht dat die ergens anders was
gewoon hier was –
je moet alleen de vonken doen en als een gloeilamp worden –
en de betekenis was niet dat ik dood ging gaan,
maar dat ik nog steeds levend was –
en ik kon iedereen laten stralen –
de postbodes⁷ en de melkboeren en mevrouw Spud –
en ik dacht, als ik niet bang was toen ik nog niet geboren was
waarom zou ik dan bang zijn
als ik aan de andere kant niet meer besta –
je kan het einde niet voelen of aanraken –
want iets dat niets is bestaat eigenlijk niet –
het einde van de dingen is het punt niet
omdat er eigenlijk helemaal geen eindes zijn –
alleen maar middeninnen
en zelfs al was ik op het eind, dan was ik nog steeds in het midden –
want het einde weet niet dat het voorbij is –
dus alles is middenin –
zelfs als het halverwege een einde is –
het maakt niet uit omdat ik er middenin zit.

En toen keek ik naar mijn middel
en ik zag dat daaronder een buik zat
en botten en spieren en aderen
en kanker en ingewanden,

⁷ *Bus boys*. Een *busboy* is een (hulp)kelner, met een beetje fantasie is een *bus boy* een jongen op de bus. Ik vind beide vertalingen onbevredigend. Ik heb er postbodes van gemaakt, omdat ik denk dat Spoonface weinig buitenshuis komt. Ze kent de postbode, de melkboer, mevrouw Spud. Haar universum is waar ze woont.

maar dat in het midden van middenin de vonken zaten –
de vonken die me zullen redden –
de vonken die ik kan laten fonkelen –
de vonken die weten dat er geen eindjes zijn –
de vonken die als een enorm licht zijn in de wereld
de vonken die me straks omhoog naar de hemel brengen.

[*Maria Callas, Vissi d'arte, vissi d'amore^{xiii}, uit Tosca van Puccini*]

Overdag zorgt mevrouw Spud voor me –
ze maakt eten en zo voor me
en ze helpt mam met de was en het huishouden
en ze maakt het huis spiksplinterschoon –
en als ik later groot kon zijn, wou ik dat ik mevrouw Spud was
en dan zou ik elke dag de koelkast uitmesten
en de oven en de planken en de trap naar de tuin
en ook een paar plinten, maar niet de planken waar niemand ooit kijkt,
en alles zou schoon zijn.

Ik vroeg mevrouw Spud van wie ik mijn kanker had gekregen
en ze wist het niet –
ik zei, ik denk dat ik het misschien van god heb opgelopen
en zij zei dat voor zover we het kunnen weten god geen kanker heeft –
ik zei, misschien vertelt hij het gewoon aan niemand –
mevrouw Spud zegt; als god kanker heeft,
dan zitten we allemaal in de penarie –
ik denk dat hij het heeft, of misschien ook niet.

Ze vertelde dat ze een zoon heeft die een schat is
en een man die dood is –
ook van de kanker –
maar wel een andere soort –
ze moest huilen toen ze over hem vertelde
en hoe ze nog maar kinderen waren toen ze elkaar ontmoetten
en dat hij haar in haar nek kuste enzo –
en dat in die dagen de zon altijd scheen –
ze zegt dat het probleem met mensen die je altijd om je heen hebt is –
dat je dan vergeet hoe bijzonder ze zijn
en als ze er niet meer zijn is het te laat om het ze te vertellen
en je moet het ze altijd vertellen –
ze zei dat er van haar man maar één bestond
en dat hij een heel goede man voor haar was –
en dat kon je ook zien want haar ogen fonkelden
en haar adem was warm wanneer ze over hem vertelde –
en dat hij er nog steeds was, ook al was hij er niet meer –
en dat ze elke dag even bij kletsten –
een praatje over het weer en dat het nooit regende in de hemel –
ze zei dat misschien op een dag we daar allemaal samen zouden zijn

en dan kon ik hem ontmoeten –
ik zei dat ik niet zeker wist of ik daar wel heen mocht
want vanwege dat ik joods was –
maar dat was geen probleem zei ze –
zijn naam was meneer Spud.

Toen zei ik dat ik best van de regen hield
als het zo grijs op de grond sloeg en nat was
en hoe ik overdag vanuit mijn bed keek
hoe de bomen jammerden en ombogen –
en hoe de schuur in de wind schudde –
en hoe ik alle zon zag die in de wolken zat verstopt –
en dat de zon zelfs op de regenachtige dagen
als diamant in kleine stukjes tussen het grijze weer door glinsterde –
en dat als ik in de hemel was er geen bewolking zou zijn
waar de zon in droevige dagen doorheen kon breken –
maar mevrouw Spud zei dat ze van de zon hield
en dat ze lekker op vakantie naar Ibiza zou gaan
wanneer ze het zich kon veroorloven –
ook al zou Jimmy –
die haar zoon is –
niet mee kunnen vanwege de prijs –
en dat is wel jammer.

Ik vroeg haar of ze zonder die arme meneer Spud eenzaam was –
en ze zei een beetje
en dat ze als het even kon ging liggen om aan hem te denken –
maar wij leven nog en dat moet je ook niet vergeten –
toen vroeg ik of ze het somber inzag, en dat zag ze niet –
ze zei dat er ellende en zo was, maar dat dat nu eenmaal zo was –
maar dat er ook geluk is als je goed kijkt –
bijvoorbeeld in de glimlach van een kind –
of wanneer er iemand jarig is –
en zelfs op een kerkhof
fladdert er wel eens een vlinder over de grafstenen –
en dat zijn de dingen die er toe doen –
en die arme meneer Spud zou maar verdrietig zijn in de hemel
als hij zou denken dat mevrouw Spud haar ogen gesloten hield
voor het stukje hemel dat in de bomen en in de lucht zit.

Ik vond het sneu voor mevrouw Spud
dat ze drie hongerige monden moest voeden –
die van haarzelf en die van Jimmy en die van nog iemand anders –
en op een dag kwam ze mijn kamer stofzuigen
en ik had in mijn broek gepoept
en het rook heel smerig
en ze maakte mijn bed voor me schoon en mijn kont ook –
en de volgende dag had ik een kaartje voor haar gemaakt –

en daar stond 'ik hou van je mevrouw Spud' op –
en ze moest huilen –
en ze moest huilen toen ze het las –
ze zei, wat een mooie kaart –
en ik zei dat ik mijn best had gedaan
maar dat dat nog best lastig was
met de kleurpotloden die ik tot mijn beschikking had
zeker als je bedenkt dat ik geen blauw had
dus de lucht zat er helemaal naast –
maar zij zei dat het een erg mooie kaart was voor een poetsvrouw.

[*Maria Callas, Vissi d'arte, vissi d'amore, Tosca*]

Als je aan het doodgaan denkt is dat heel lastig –
omdat je aan iets denkt wat er niet is –
aan alles dat niets is –
aan niet zijn en ook nooit meer zijn –
het is zelfs minder dan leegte –
want als je erover nadenkt, zit leegte vol met niets
en is de dood zelfs minder dan dat –
de dood is zelfs minder dan niets –
als je erover nadenkt dat je er niet meer bent voor het ontbijt –
of dat je je moeder of je vader of mevrouw Spud nooit meer zal zien –
of de televisie of dat je nooit meer de lieve operavrouwen hoort zingen
of ooit nog iets zal voelen –
dat je je zelfs niet verdrietig voelt omdat je niets meer voelt –
en dat is het gekke –
niet dat er ook maar iets is, maar dat er zelfs geen niets is –
en dat is de dood.

Soms is het eng –
maar om me voor te stellen dat ik er niet meer ben is onmogelijk
want ik ben er nog –
en als ik er niet meer ben zullen er nog steeds koeien zijn
en gras en groente en radio's en telefoons
en cardiologen en soepblikken en kookplaatjes
en hoeden en schoenen en CD-spelers
en BabyBorns en synagogen
en bankjes en zonneschijn en wandelingen in de regen
en films en muziek en mijn jas en mijn schoenen
en auto's en onderbroekjes en halskettingen
en mijn moeder en pappa en bloemen –
overal zal er iets zijn, in de hele wereld zal alles vol zijn, behalve ik –
en er is geeneens ergens een gat waar ik ooit was –
en behalve de mensen die zich mij herinneren
en hoe ik was
ontbreekt er niets van toen ik er nog wel was –
er is geen plek in de ruimte waar mensen uitgevallen zijn –

alles is net zo vol als altijd opgevuld –
 er valt niets te weten, want alles wat er is, is om ons heen –
 er valt niets te weten omdat het er al is –
 in de wereld is alles gescheiden –
 alles gescheiden, het een van het andere, van de velen –
 van de moeder en van de vader –
 er is dag en er is nacht er is zwart en er is wit en al die dingen
 maar in het eerste begin en op het laatste eind –
 zal er niets meer gescheiden zijn en zal er geen ik of jij zijn –
 er zal geen dit zijn of dat, geen kleine puppyhondjes of iets,
 er zal alleen zijn dat alles gelijk is –
 en ieder ogenblik eeuwig duurt –
 en het zal stralen en het zal alles zijn en niets –
 en dat is alles wat er te weten valt –
 dat wij allemaal als één zullen eindigen –
 en dat dat niets is –
 en dat dat eeuwig is.

[*Maria Callas, Ebben? ne andrò lontana, uit La Wally, Catalani*]

*Gezegend en geprezen, geloofd en verheven, verheerlijkt en geëerd,
 aanbeden en geprezen is de naam van de Heilige, gezegend zij Hij, boven
 alle zegeningen en hymnen, lof en troost ooit uitgesproken in de wereld;
 Moge zijn naam gezegend zijn voor altijd en eeuwig^{xiv}.*

ⁱ Casta Diva is Latijn voor kuise godin, reine godin. Al slaat 'diva' bij Norma ook gewoon op de eerste betekenis van diva waar wij aan denken.

ⁱⁱ Mijn hart opent zich door jouw stem.

ⁱⁱⁱ Je hield je aan je belofte.

^{iv} Een vaarwel uit het verleden.

^v O goed dan, ik zal ver weg gaan.

^{vi} Søren Kierkegaard wordt beschouwd als de eerste existentialistische filosoof. Hij vond dat het leven niet gedacht, maar geleefd moest worden. Al moet dat leven wel doorregen zijn met existentieel denken. Kierkegaard vindt dat werkelijkheid bestaat, maar dat die niet uit te drukken is in taal, omdat we er dan meteen subjectieve, abstracte waarden aan verbinden. Wat een interessante gedachte is voor Spoonface, omdat haar taal haar universum is. Citaat van Kierkegaard: "Het is waar dat het leven achterwaarts moet worden begrepen, maar dan vergeet men de tweede zin: dat het voorwaarts moet worden geleefd. Hoe diep je er ook over nadenkt, uiteindelijk is het zo dat het leven tijdens het aardse nooit helemaal wordt begrepen, juist omdat je nooit volledige rust kan krijgen om die positie in te nemen; achterwaarts". Grappig dat deze monoloog dat juist wel doet; terugkijken. Althans, ik geloof dat de tekst, op metaniveau tenminste, uitgesproken wordt door een dode Spoonface. Waarom anders de Kaddish aan het einde?

^{vii} O mijn lieve vader.

^{viii} Je weet het, o moeder.

^{ix} Waarschijnlijk het boek *Ich und Du* (1923) van Martin Buber, een in 1878 in Lemberg (Lviv) geboren joodse theoloog en filosoof. Zijn filosofie gaat verder op de chassidische leer, in de eerste helft van de 18^e eeuw ontstaan in Polen, die als grondgedachte heeft dat god *in* de mens leeft. Volgens Buber openbaart god zich in de ontmoeting tussen twee wezens. Zie voor meer informatie www.buber.de. Het lijkt misschien wat vergezocht dat dokter Bernstein (eerder een psycholoog dan een arts, volgens mij) een autistisch kind een lijvig, decennia oud werk meegeeft, maar haar vader is filosoof en haar moeder heeft in ieder geval een poging gedaan een proefschrift te schrijven, misschien zelfs ook in de filosofie.

^x Joden wekken de dag met het morgengebed, *Sjacharit*, en dat is het meest uitgebreide van de doordeweekse gebeden. Men bidt altijd met gedekt hoofd als teken van eerbied voor god. Bij het dagelijks morgengebed hoort ook het aanleggen van de gebedsriemen, de *tefillien* (die leren doosjes met teksten uit Exodus en Deuteronomium). Veel joden bewegen hun bovenlichaam heen en weer tijdens het bidden. Wat weer lijkt op het

gedrag van de vader van Spoonface als hij zich vol heeft gezopen met de wodka van mamma. Grappig eigenlijk, als het een christelijk meisje was geweest, had ze gezegd als je 's avonds op je knieën gaat zitten en je handen vouwt. Bij het joodse bidden worden de handen niet gevouwen.

^{xi} 'God openbaart zich in de ontmoeting tussen twee wezens.' Buber.

^{xii} Tot op heden wordt jaarlijks de naar hem genoemde *Buber-Rosenzweig-medaille* verleend aan personen die zich bijzonder inzetten voor de christelijk-joodse dialoog.

^{xiii} Ik leefde de kunst, ik leefde de liefde.

^{xiv} Delen uit de Kaddish, het joodse begrafenisgebed. De volledige Kaddish luidt; Geloofd en geheiligd is Gods naam in de gehele wereld die Hij heeft geschapen naar Zijn wil. Moge Hij Zijn koninkrijk vestigen in uw leven en tijdens uw dagen, en in het leven van het Huis Israël, prompt en binnenkort; en zeg, Amen. Moge Zijn naam gezegend zijn voor altijd en tot in de eeuwigheid. Gezegend en geprezen, geloofd en verheven, verheerlijkt en geëerd, aanbeden en geprezen is de naam van de Heilige, gezegend zij Hij, boven alle zegeningen en hymnen, lof en troost ooit uitgesproken in de wereld; en zeg, Amen. Moge er een overvloed van vrede uit de hemel zijn, en leven, voor ons en voor heel Israël; en zeg, Amen. Hij die vrede schept in Zijn hemelse hoogten, moge Hij vrede schenken aan ons en voor heel Israël; en zeg, Amen.